

УДК 343.851

*Богдан Іванович Андрусишин,
завідувач кафедри теорії та історії держави і права
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова,
доктор історичних наук, професор
ORCID: 0000-0002-5490-6874*

*Ольга Володимирівна Токарчук,
професор кафедри теорії та історії держави і права
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова,
доктор юридичних наук
ORCID: 0000-0001-6700-4194*

ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ І СПРОБИ ЇХ ПРИХОВАТИ (1939–2022 рр.): ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Постановка проблеми. Повномасштабна агресія РФ проти України проявляється у застосуванні збройної сили проти суверенітету, територіальної недоторканності, політичної незалежності України. Воєнні злочини, вчинені представниками влади РФ, керівництвом її збройних сил, регулярним військом та військовими підрозділами, формально не підпорядкованими керівництву збройних сил за чинним законодавством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про російську більшовицьку експансію у Західній Україні та розгортання українського національно-визвольного руху написано чимало. Означеній проблематиці присвятили свої праці історики, правники, філософи, філологи, педагоги, представники інших гуманітарних та суспільних наук, які висвітлювали відповідні сегменти «радянської» краю (І. Білас, С. Білокінь, І. Бойко, К. Бондаренко, Л. Винар, В. В'ятрович, О. Гарань, С. Горак, Я. Грицак, Т. Гунчак, Я. Дашкевич, А. Камінський, А. Кентій, Ю. Киричук, М. Климишин, М. Коваль, С. Кульчицький, Б. Кравченко, О. Лисенко, М. Литвин, С. Макаручук, В. Маруняк, Я. Пеленський, М. Прокоп, О. Рубльов, П. Содоль, Ю. Черченко та ін.). Значна література приурочена історії боротьби проти Української греко-католицької церкви та її незаконній ліквідації на Львівському псевдособорі (Б. Андрусишин, В. Бондаренко, Б. Боцюрків, Є. Бачинський, П. Галадзе, П. Кагай, А. Киридон, М. Марущак, І. Нагаєвський, М. Рудницька, В. Сергійчук, О. Турій, І. Хома та ін.).

Азбука націонал-соціалізму, який у радянській, сучасній російській і частково зарубіжній західній історіографії називали фашизмом, в історико-філософській та правничо-політологічній літературі висвітлена доволі повно (М. Кальба, І. Каменецький, Я. Кершоу, В. Коваль, В. Косик, М. Павлишин, Л. Решин, Є. Самойлов, М. Семиряга, А. Трубайчук, У. Ширер, М. Brechtken, R. Gerwarth, S. Kreuzberger, I. Kersaw, P. Longerich, H. Ulrich, B. Ziezemer та ін.). Вивчені й інші тоталітарні ідеології, які ставили за мету на ґрунті власної винятковості досягти поставленої мети: комунізм і його радикальний прояв більшовизм, маоїзм, фашизм, націонал-соціалізм (нацизм) та ін., запровадження яких у життя призвело до багатомільйонних жертв. Як різновид радикальних ідеологій без осмислення досі залишився рашизм, який дехто намагається ототожнити з фашизмом, що, на нашу думку, не є коректним. Подібна точка зору висвітлена у нещодавній публікації професора Тімоті Снайдера «Ми маємо сказати. Росія – фашист» [1].

Формулювання мети статті. Метою статті є порівняльний аналіз воєнних злочинів радянського режиму на початку німецько-російської війни і спроби їх приховування та фальсифікацій і порівняння з сучасною злочинною діяльністю російської воячки з початку нової фази російсько-української війни (2014–2022 рр.); показати подібність дій нацистського режиму Гітлера та рашистського режиму Путіна у зазначеному контексті; показати методологію замітання слідів зло-

чинів проти українського національно-визвольного руху та його очільників у загальноєвропейському вимірі.

Виклад основного матеріалу. Початок нічим не спровокованої війни РФ проти України, виявлені у визволених від рашистів районах страшні звірства російської армії у Бучі, Ірпіні, Бородянці, Маріуполі та інших містах і селах нашої країни стали підтвердженнями того, що у практиці діяльності каральних органів окупантів нічого не змінилося із сталінських часів, а у багатьох випадках вона стала ще більш нелюдською і жорстокою, перевершивши злодіяння нацистів у роки Другої світової війни.

Масові звірства російської воячини проти цивільного населення, особливо жінок і дітей, руйнування пологових будинків, дитячих садків, шкіл, лікарень, культурних закладів перевершили нацистські злочини гітлерівців у роки Другої світової війни. РФ виступила сьогодні нацистським агресором не лише проти України, а й усього західного світу. Водночас російське керівництво всіляко намагається замести сліди своїх злочинів або перекласти вину на самих українців, як у попередні роки на поляків, німців, фінів та інших.

Важкі аналогії із вчиненими Росією проти України злочинами виникають з усією історією українсько-російських відносин, починаючи із спалення і пограбування Києва князем Андрієм Боголюбським у 1169 році, потопленням у крові козацької столиці Батурина військами Московії, зруйнування Запорозької Січі Петром I та її остаточна ліквідація царатом за правління Катерини II, розгром Коліївщини, три російсько-українські війни 1917–1921 років та ін.

Лише за останні сто років, як пише інтернет-ресурс «Фейсбук» 26 квітня 2022 року, росіяни закатували та вбили 28 млн 663 тис. українців: у період Першої світової та російсько-українських воєн (1914–1921 рр.) – 2589 тис. осіб; Голодомор 1922–1923 років – 300 тис.; червоний терор 1929 року – 504 тис.; Голодомор-геноцид 1932–1933 років – понад 8000 тис.; розстріляне відродження 1933 року – 30 тис.; чистки 1930-х років – 2240 тис.; Друга світова війна – 14 млн; Голодомор 1946–1947 років – 750 тис.; червоний терор 1947–1953 років – близько 203 тис.; російсько-українська війна 2014–... – близько 17 тис. (дані на 24 квітня 2022 р.). Абсолютна більшість з них була вбита за те, що вони були українцями і любили свою батьківщину, свій край... Проте рашистам цього замало. Депутат Держдуми РФ Олексій Журавльов у етері кремлівського пропагандистського шоу заявив, що для «денацифікації» необхідно знищити 2 млн українців. За словами російського депутата, йдеться про 5 відсотків населення України [2]. «Світе мій, – записав у своєму щоденнику у 1944 році Олександр Довженко, – чому любов до свого народу є націоналізм? В чім його злочин? Які нелюди придумали отсе-от знущання над життям людським?» [3].

Але найбільш зримою і показовою аналогією скоєних росіянами злочинів проти українців, та й найближче за хронологією є у першу чергу жахливі події періоду радянської окупації західноукраїнських земель у 1939–1941 роках та у післявоєнний період (1944–1953 рр.).

З початком Другої світової війни, коли в результаті «брудершафту» двох диктаторів Гітлера і Сталіна («Пакт Молотова – Ріббентропа» від 23 серпня 1939 р.) була «розібрана» Польща і Червона армія взяла під контроль Західну Україну і Західну Білорусь, на новоприєднаних землях почалася «радянська» життя, а фактично «деукраїнізація» населення, що в сучасному прочитанні російськими ідеологами вторгнення те ж саме, що в їхньому розумінні «денацифікація». Почалося із закриття і знищення політичних партій, громадських організацій, молодіжних об'єднань, «Про-світи», культурно-освітніх осередків, економічних організацій, кооперації тощо.

На справедливе переконання професора О. Лисенка, висловлене ним на Міжнародній науковій конференції «Післявоєнний світ: люди, проблеми, цінності», що відбулася 15 квітня 2022 року у Національному педагогічному університеті імені М. Драгоманова, рашизм є різновидом радикальних ідеологій, що практично вже століттями працює в Росії. Найголовнішими його проявами виступає сталінізм і путінізм. Рашизм, як і комунізм, потребують правової оцінки і мають бути засуджені на міжнародному трибуналі, як і нацизм. Росія не засудила комунізм, тому ланцюжок-естафета від царизму до більшовиків-комуністів і сьогоднішнього путінського рашизму є нерозривним. Найголовнішими проявами рашизму є: прагнення сильної руки; віра в «добраго царя» і відповідальність верхів за життя кожного; війна як засіб вирішення внутрішніх проблем; низька свідомість громадян; агресивна державна пропаганда як механізм мобілізації суспільства, підміна понять евфемізмами; тотальна брехня у внутрішній і зовнішній політиці; синдром зовнішніх

загроз для оправдання агресії; розмивання особистості; скрепи – російське православ'я як презирство до всього неросійського; безперервне маніпулювання натовпом, що не усвідомлює своїх дій у контексті того, що таке добро і зло, расова ненависть, агресія, шовінізм, відсутність власного сумління, пошук негараздів назовні (винуваті завжди чужі – католики, демократи, українці, американці тощо); відчуження від свободи; відсутність толерантності до іншої думки; нетерпимість до права іншого; історичні наративи (етатизм, патерналізм); тотальна корупція; дівіації держави і суспільства (або держава чинить злочин щодо свого народу, або народ і держава діють у симфонії разом назовні) тощо. Сучасна форма рашизму – путінізм як етап розвитку російського імперіалізму, поставив світ на межу ядерної катастрофи [4].

Програма РФ щодо України, а отже, і наша післявоєнна програма з точністю до навпаки написана й опублікована у соціальних мережах російським політтехнологом Т. Сергєйцевим у статті «Що Росія має зробити з Україною». Він також скандально відомий автор ідеї про поділ українців на три сорти, у тому числі й за мовною ознакою, який роками намагався роздмухувати істерію з приводу того, що інтереси південно-східної України кардинально відрізняються від прагнень решти регіонів. Т. Березовець вважає, що стаття про знищення українського народу – замовлення адміністрації В. Путіна. Вона з'явилася 5 березня на контрольованому Кремлем сайті РІА «Новості».

У дещо видозміненому варіанті основні тези статті переспівані екс-президентом Д. Медведевим. Головне у них – демілітаризація, денацифікація, деєвропеїзація, а фактично деукраїнізація, тобто знищення України.

Стаття політтехнолога є доказом того, що масові вбивства, мародерство, зруйновані міста і села, історичні пам'ятки та національні символи, скалічені долі тисяч людей – це не прояв звірячої натури окремо взятих окупантів, а пряма вказівка керівництва, наслідок впливу російської державної пропагандистської машини. Сергєйцев закликає до «насильства і безчинств проти людей через їхнє національне походження». Отже, йдеться про порушення Конвенції ООН про запобігання злочину геноциду і покарання за нього (прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 9 грудня 1948 р.). За загальними практичними порадами про денацифікацію, під якою автор розуміє «комплекс заходів стосовно нацифікованої маси населення, яка технічно не може бути піддана прямому покаранню у якості воєнних злочинців». Перевиховання маси населення пропонується способом люстрації «ідеологічними репресіями (придушенням), цензурою не лише у політичній сфері, але обов'язково у сфері культури і освіти», адже, на переконання пропагандиста, «саме через культуру і освіту була підготовлена і здійснена глибока масова нацифікація населення». Визначено і термін денацифікації тривалістю в одне покоління, яке має народитися, зрости і досягти зрілості в умовах денацифікації. «Укронацизм, – вважає автор, – несе в собі не меншу, а більшу загрозу світу і Росії, ніж німецький нацизм гітлерівського розливу». Заперечується сама назва «Україна». Тобто денацифікація дорівнює деукраїнізації. Не залишилася поза увагою і «дебандеризація», адже «колективний Захід сам є проєктувальником, джерелом і спонсором українського нацизму, тоді як західні бандерівські кадри і їх «історична пам'ять» – лише один з інструментів нацифікації України, ... лише виконавець, ширма, маскування для європейського проєкту нацистської України, тому денацифікація України – це і її неминуча деєвропеїзація», – пише пропагандист.

Одним із найважливіших кроків денацифікації поряд з ліквідацією «збройних нацистських формувань; створенням органів народного самоуправління і міліції; інсталяції російського інформаційного простору» на четвертій за значущістю позиції стоїть «вилучення навчальних матеріалів і заборона освітніх програм всіх рівнів, які містять нацистські ідеологічні вказівки». І таких у РФ – 80 відсотків і більше. Це повинні, врешті-решт, усвідомити наші громадяни і позбутися ілюзії, що зі зміною керівництва в РФ щось зміниться.

Є цілком очевидним, що «кожний поневолений народ має не лише право, а й обов'язок боротися за своє визволення і то всіма способами, у кожній ситуації, використовуючи всілякі сприяючі нагоди, кожну кон'юнктуру», – пише доктор Микола Климишин у вступі до книги Мирослава Кальби «Нахтігаль» (Курінь ДУН). У світлі фактів і документів» [5, с. 11].

Для аналізу візьмемо найбільш відомі і резонансні факти, які стали об'єктом найбільших фальсифікацій з боку тоді ще радянської історичної науки. У першу чергу звернемося до спроби «повісити» злочини НКВД у Львові, здійснені у перші дні після нападу Німеччини на СРСР, на перший український курінь «Нахтігаль», що чинились за допомогою наклепів, очорнювання та брехливих

нападів. Докладний аналіз подій у Львові у перші дні після відступу з міста радянських військ і евакуації силових каральних органів подає у вже згаданій книзі Мирослав Кальба як очевидець і учасник цих подій. Головне у «замітанні» слідів каральних радянських органів, на думку автора, полягало в тому, щоб за допомогою ворожих наклепів обвинуватити «Нахтігаль» як колаборанта Німеччини і винуватця мордування польських професорів і євреїв у Львові у липні 1941 року. М. Кальба наводить цитату про зазначені події німецького воєнного історика Другої світової війни Павела Леверкугна з книги «Німецька воєнна розвідка», яка свідчить про непричетність українського куреня до трагедії: «В тюрмах НКВД у Львові найшли вони тисячі трупів помордованих українців, і, охоплені рухом свободи, прийняли сильну поставу прогнати росіян з цілої України» [5, с. 40]. Далі М. Кальба розкриває весь механізм фальшування і перекручення події у Львові, який розтягся на десятки років. Автор звертається до результатів роботи Надзвичайної державної комісії, яка готувала матеріали до Міжнародного трибуналу у Нюрнберзі і перевірила злочини гітлерівців по цілій Західній Галичині і зазначає: «На підставі перевірених доказів та Спеціальна Комісія ствердила, що у Львові, Раві Руській, Золочеві, Сокалі, Яворові, Жовкві, Городку, Бродах, Підкамені, Ново-Ричевську, Станиславові й інших місцевостях округи Львівської німецькі загарбники знищили коло 700000 совєцьких горожан, мужчин, жінок і дітей, як також горожан Чехо-Словаччини, Югославії, Голяндії, Англії і США, яких привезли до Львова з концтаборів з Німеччини» [5, с. 47]. Комісія свідчила, що «уже перед захопленням Львова частини Гестапо мали у своїх руках списки провідних інтелектуалістів, які мали бути знищені. Списки ті були приготовлені за наказом Німецького Уряду. Масові арешти і розстріли почалися негайно після окупації Львова німцями» [5, с. 45]. Гестапівці, які заарештовували професорів у Львові, мали списки з прізвищами, датами народження не лише науковців, а й їхніх дітей. «Завжди, як ми входимо в нову місцевість, маємо вже готові списки», – хвалився дружині розстріляного польського професора шеф гестапо в Станіславі гауптштурмфюрер Крігер, який заарештовував і замордував у цьому місті 250 учителів нижчих і середніх шкіл, лікарів, інженерів, практично майже всю польську інтелігенцію. Після знущань, приниження людської гідності 23 польських визначних інтелектуалів вивезли за місто і розстріляли на Вулецьких Горбах. Рідним і знайомим не давали жодної інформації про заарештованих. А для остаточного приховування слідів злочинів восени 1943 року люди з гестапо за наказом рейхміністра Гімлера «спалили трупи тих професорів, яких постріляли» [5, с. 49]. Подібного роду події відбулися 6 вересня 1939 року в Кракові, коли гестапівцями було знищено 183-х професорів та асистентів і доцентів університету, яких запросили на лекцію доктора Бруно Міллера, офіцера гестапо штурмбанфюрера на тему: «Відношення націонал-соціалізму до науки». Усіх їх там заарештовували й вивезли до концтаборів у Німеччину [5, с. 55–56]. «У звіті Комісії наведено прізвища убивць і катів Львівських розстрілів й зазначено: «Усі вони несуть велику відповідальність та повинні бути строго покарані в'язницею» [5, с. 52]. На Нюрнберзькому процесі СРСР зробив невдалу спробу перекласти вину за злочини на нацистський режим Третього Рейху.

Масштаб маскування злочинів радянського режиму мав широку «географію». Державна комісія наголошувала, що гітлерівці послуговувалися у Львові тими самими методами, що й проти польських офіцерів у Катинському лісі. Йдеться про розстріл польських полонених і цивільних осіб, здійснений органами НКВС за цілком секретним наказом партійно-державного керівництва СРСР одночасно у декількох місцях – головним чином у Катинському лісі (поблизу села Катинь Смоленської області), у тюрмі міста Калінін (нині – Твер) та в Харкові тодішнього СРСР навесні 1940 року. Німці знали про масові розстріли і створили спеціальну міжнародну комісію 1943 року, висновки якої засвідчили масові розстріли й поховання у Катинському лісі. Як у 1940 році, так і раніше – у 1920–1930-х роках. За офіційною радянською версією (комісія Миколи Бурденка), розстріли польських громадян у Катині було здійснено пізніше, а саме у 1941 році німецькими окупаційними військами.

Англійський історик Олександр Верт у книзі «Росія у війні 1941–1945» [6] ще у 60-х роках ХХ ст. докладно показав, як фальшували докази вбивств польських офіцерів радянські каральні органи, списуючи все на гітлерівців, які за два роки до того самі показали, хто справжній винуватець розстрілів.

У листопаді 2010 року Держдума РФ офіційно взяла на себе відповідальність за катинський розстріл 22 тис. польських військових, релігійних діячів та інтелігенції 1940 року. «Опублікова-

ні документи, що зберігалися в секретних архівах протягом багатьох років, не тільки розкрили масштаби цієї жахливої трагедії, але й показали, що катинський злочин здійснювався за прямими наказами Сталіна та інших радянських чиновників», – йдеться в опублікованій РФ декларації. Але, незважаючи на офіційне визнання Кремлем провини Радянського Союзу, Сталіна, органів НКВС за катинський злочин, «катинська брехня» продовжує життя й сьогодні у інтернет просторі РФ [7]. Імена катів катинського злочину, як і львівського розстрілу, встановлені й оприлюднені у книзі Микити Петрова «Нагороджені за розстріл. 1940»).

Жертви радянського і нацистського терору мають одне коріння, а саме це – людиноненависька ідеологія та імперське мислення, печерний шовінізм... «Не відомо хто кого вчив техніки і методів?», – справедливо зауважує М. Кальба [5, с. 49].

Як німецькі нацисти ретельно приховували сліди своїх злочинів, так само діють і сьогодні рашисти, як, скажімо, під Маріуполем, возячи з собою тринадцять пересувних крематоріїв, у яких спалювали тіла загиблих мирних жителів міста і навколишніх сіл. Як засвідчив 6 квітня 2022 року у прямому ефірі CNN голова Донецької ОВА Павло Кириленков, після міжнародного розголосу подій у Бучі у Маріуполі Росія запустила роботу мобільних крематоріїв, де спалюють тіла загиблих внаслідок російського вторгнення містян. «Окрім того, – підкреслює голова ОВА, – усіх потенційних свідків подій, які відбувалися у блокадному місті, Росія намагається ідентифікувати через фільтраційні табори та знищити» [8].

За два місяці війни росіяни вбили вдвічі більше маріупольців, ніж нацисти за два роки окупації, повідомив міський голова Маріуполя Вадим Бойченко. «За два роки фашисти вбили у Маріуполі 10 тисяч мирного населення. А російські окупанти за два місяці – понад 20 тисяч маріупольців. Понад 40 тисяч людей насильно вивезено, – зауважив Бойченко. – Рашизм – це фашизм 21 століття. Жодних сумнівів чи ілюзій».

Тим часом поблизу Маріуполя у селищі Старий Крим виявлено вже третє місце масових поховань. Росіяни змушують місцевих мешканців копати могили за їжу та воду. Натомість Путін заявив про відсутність бойових дій у місті. Окрім того, він назвав «провокацією» звірства росіян у Бучі на Київщині [9].

Будь-яким злочинам на окупованих територіях передують відповідна оперативна робота по складанню списків неблагонадійних осіб, які підлягають або арешту, або фізичній ліквідації. Як показали наступні трагічні події, відповідні списки були підготовлені в Бучі та інших населених пунктах Київщини. Ще до початку війни писали про те, що нібито існують так звані «розстрільні» списки. Співпрацюючи з колаборантами, окупанти складали списки людей, які мають проукраїнську позицію. До списків заносилися державні службовці, депутати різних рівнів, учасники АТО/ООС, громадські активісти, науковці, інтелігенція та ін. Такі списки знайшли на складі у селі Шибеному Бородянського району, куди, наприклад, потрапили документи Димерської громади. Про це повідомила Цензор. нет нардеп Ольга Василевська-Смаглюк. «Виходячи з Київщини, – зазначає депутатка, – російські військові залишили по собі не лише пограбовані та розтрощені житлові будинки та об'єкти соціальної інфраструктури, але й документи, в яких, зокрема, були й певні інструкції з приводу їхньої поведінки відносно місцевого населення». Крім людей з проукраїнською позицією, збиралися дані по кожному священнику, вказуючи окремо як ті налаштовані. У «розстрільних» списках окупантів на Київщині були люди, причетні до створення Православної церкви України, в тому числі і п'ятий Президент України Петро Порошенко. Очевидно, у таких списках опинилися і заступник директора Інституту фізики напівпровідників ім. В. Є. Лошкарьова НАН України, член-кореспондент НАН України Василь Петрович Кладько, якого російські окупанти варварськи розстріляли 13 березня 2022 року [10], та визначний український лінгвіст, перекладач багатьох класичних творів із стародавніх і сучасних іноземних мов: давньогрецької, латини, церковнослов'янської, англійської, німецької, французької, мій колега по кафедрі теорії та історії держави і права, де він викладав латинську мову та римське право для студентів спеціальності «право» НПУ імені М. П. Драгоманова, Олександр Іванович Кислюк. Росіяни розстріляли О. І. Кислюка 5 березня 2022 року у Бучі. Служба безпеки України розслідує, хто доклався до цієї мерзенної справи.

Особливість теперішньої війни в тому, що вона завдяки інформаційним технологіям проходить фактично у прямому етері, що дає можливість правоохоронцям більш оперативно збирати доказову базу (фотофакти, аудіозаписи, покази свідків тощо) для притягнення до відповідальності за

скоєні злочини, або їхньому сприянню, хоч це є непросто, оскільки окупанти всіляко знищували докази, забирали і ламали телефони, навіть співробітників лікарень примушували роздягатися і оглядали на предмет приховування засобів зв'язку. «Взагалі, – повідомляє депутатка Ольга Василевська-Смаглюк, – тих росіян, що були в Бучі, повністю ідентифіковано. Тому, що це був один підрозділ, і їх ідентифікували за сторінками у соцмережах. Є їхні фотографії. На одній із них вона (потерпіла – авт.) гвалтівника й упізнала. Наводив колаборант, який втік на Білорусь з орками... Вбивали, як кажуть, по п'яні, по-друге, вони шукали у людей патріотичні татуювання, і якщо знаходили, теж убивали, ... а й разом усіх членів родини» [11]. У Київській області затриманий 30-річний зрадник, який показував окупантам будинки, у які можна було заселятися, «здавав» місце проживання поліцейських, військових, учасників бойових дій, мисливців. Ходив по хатах і відбирав у людей їжу [12].

Як видно з наявної інформації, значна частина злочинів російських окупантів скоєна за допомогою колаборантів і зрадників Батьківщини. На них чекає справедлива кара за українським законодавством. Зокрема, у Тростянці ДБР знайшло документи про плани Росії захопити всю Україну, передає Укрінформ. Інформація вивчена й долучена до матеріалів справи. Інформація надіслана у тому числі й до міжнародних інстанцій і жоден зі злочинів не уникне справедливого покарання. У ході слідчих дій встановлені місця, де російські солдати катували цивільних. Зафіксовано щонайменше 34 факти незаконного позбавлення волі та катування цивільних громадян. На місці злочинів виявлено кийки, кайданки, металеві щипці та одяг потерпілих зі слідами крові. ДБР здійснює розслідування у 360 кримінальних провадженнях за державну зраду та колабораціонізм [13]. Декого кара вже наздогнала. Зокрема, 30 квітня ГУР МО України повідомило, що в тимчасово окупованому смт Новоайдар (Луганська область) 25 квітня зник місцевий колаборант Павло Шароградський. Незабаром зрадника знайшли вбитим пострілом у голову та пораненнями на тілі. «Павло Шароградський до початку російського вторгнення був «професійним громадським діячем»... Після окупації Новоайдара він запропонував новим «хазяєвам» свої послуги: надавав ворогу інформацію щодо патріотів, учасників АТО/ООС, членів їхніх родин та про співробітників місцевої адміністрації з проукраїнськими поглядами [14].

Водночас історія українського національно-визвольного руху ХХ ст. знає чимало визначних прикладів відмови йти на співпрацю з ворогом навіть під загрозою тортур і смерті. Про один такий героїчний випадок пише голова уряду проголошеної 30 червня 1941 року у Львові Української держави Ярослав Стецько: «Іван Равлик – організатор української міліції загинув мученицькою смертю від рук Гестапо після кількомісячних вирафінованих тортур; його арештували в грудні 1941 р. разом з дружиною, тещею і сестрою та ще з трьома членами рідні. Їх всіх розстріляло Гестапо ще перед його мученицькою смертю. Батька і сестру дружини і батьків Равлика вивезли большевики ще в 1940 р. на Сибір. Гестапо ставило йому теж як один з закидів, що він відмовився від співпраці з ним на протипольському та протижидівському відтинку. Повних два місяці вимагали від нього адрес і списків видатних поляків і жидів, але він постійно відповідав: ні! У тій категоричній відмові утверджували його Бандера і я... Цей чистий, мов слюза, характер, революціонер найвищої якості – заслужив собі на вдячність теж польського і жидівського населення Львова» [15, с. 182–183].

З метою замітання слідів злочинів радянського режиму на початку німецько-радянської війни, коли у тюрмах Західної України було виявлено десятки тисяч замордованих людей, а також для дискредитації уряду Західної Німеччини, яка поставала знову найбільшою потугою Західної Європи, зростанням впливу НАТО у світі, через двадцять років після Нюрнберзького процесу у Східній Німеччині розпочинається судовий процес, який має «доказати» причетність до зазначеного терору Теодора Оберлендера, якого Аденауер у 1953 році ввів до складу уряду Федеративної Німеччини у якості міністра переселенців і воєнних жертв для опікування мільйонами німців-втікачів і переселенців із Східної Пруссії. Це були люди з яскраво вираженими протикомуністичними поглядами. Почалося створення антикомуністичної партії. «Він особисто почав бути небезпечним Москві» [5, с. 69]. Звинувачення висувалися і першому українському куренню «Нахтігаль», до якого мав відношення Оберлендер...

У контексті означеної операції з прикриття своїх злочинів і перекладання вини на іншу сторону, очевидно, 15-го жовтня 1959 року відбулося вбивство Степана Бандери, на чому «особисто напо-

лягав М. Хрущов, який вважав провідника ЗЧ ОУН особистим ворогом». На провідника ОУН того було вчинено вже чотири замаху – у 1947, 1948, 1952, 1953 роках, тобто за життя Сталіна [16, с. 391]. Судовий процес над вбивцями Степана Бандери в черговий раз у наявній формі розкрив «перед усім світом злочинні методи большевицької Москви, стосовні супроти України і супроти борців за її визволення поза її межами» [17, с. 111].

Про вбивство Степана Бандери є значна література (П. Дужий, П. Мірчук, Л. Млечин, С. Мудрик-Мечник, М. Олексюк, Р. Пастух, О. Романчук, Я. Стецько, А. Судоплатов та ін.).

За легендою, розвиваючи фальшиву версію, у теракті проти Степана Бандери радянська пропаганда звинуватила українського переселенця, члена проводу ЗЧ ОУН Дмитра Миськіва, який перебував у той час в Італії, а невдовзі помер. У «справі Оберлендера» поширювалася думка, що вищий німецький чин прибрив свідка, «який забагато знав про злочини, заподіяні Оберлендером» [5, с. 79]. «Безперечно, – зазначають автори книги «Московські вбивці перед судом», – що для Москви моральне знищення якогось видатнішого західнонімецького політика чи державного мужа є корисне. Але у жовтні 1959 р. їй ніяк не йшло про особу мін. Оберлендера. Він мав тільки послужити для її важливішого пляну: морально знищити неживого Провідника ОУН, сл. п. Степана Бандери, і дальшого нищення українського визвольного-революційного руху. Мав послужити якраз тим, що він випадково був зв'язковим старшиною в відділі українських націоналістів, які 29 червня 1941 року вступили до Львова» [17, с. 589].

Поряд з безпосереднім вбивцем Степана Бандери кілером КДБ Богданом Сташинським, що у якості генеральної репетиції знищив українського націоналіста, громадського діяча Лева Ребета [16, с. 392], на лаві підсудних опинилися, по суті, вся більшовицька партія, все керівництво СРСР. У мотиваційній частині судового вироку, зачитаному 19 жовтня 1962 року на процесі в Карлсруе під головуванням доктора Гейнріха Ягуша «проти московського найманця і слуги КГБ Сташинського Богдана, який замордував сл. пам. Степана Бандеру», значилося: «Політичне керівництво Советського Союзу, керівництво великодержави, яка пишається своєю історією і цивілізацією, яка дала світові Пушкіна, Гоголя, Чехова, Льва Толстого і Федора Достоєвського, а в нові часи Маяковського, Шолохова і Пастернака, це керівництво, як член Об'єднаних Націй, підтримує коректні дипломатичні відносини з Німецькою Союзною Республікою, вважає доцільним здійснювати на території Союзної Республіки вбивства з допомогою отрути, виконане як державне доручення з наказу уряду. Будучи переконане, що злочини залишаться прихованими, советське керівництво вдаряє інтернаціональні звичаї, німецькі карні закони і себе самого в обличчя, з метою усунути політичного противника. Однак кожне політичне вбивство в кінцевому числі б'є його організатора так само, як політична брехня» [17, с. 331]¹. Очільники Союзу ССР були переконані у своїй безкарності й вседозволеності. Маніпулятивна брехня і неправда про вбивство очільника ОУН поширювалася на увесь світ.

Комуністична преса не лише ССРСР, а й країн – сателітів Кремля, а також комуністичні і промосковські газети країн вільного світу поширювали брехню також про «самогубство Степана Бандери» і очорнювали життя і діяльність провідника ОУН.

Ярослав Стецько у зв'язку з цим писав: «Сьогодні українську самостійницьку політику з німцями пов'язують тільки большевики. Вони, зокрема, вперто твердять, що українські націоналісти вислугувались німцям і договорюються навіть до таких ідіотизмів, що сл. пам. Степан Бандера казав німцям замкнути себе в німецькому концтаборі, щоб створити довкола своєї особи авреолу мученика. Це твердження належить не кому іншому, тільки кол. Міністрові закордонних справ Української ССР Дмитрові Мануїльському і було воно проголошене в доповіді, виголошеній на конференції вчителів західноукраїнських областей у Львові 6.01.1949 р.» [15, с. 120]...

«Щоб оплюгавити самостійницьку боротьбу, треба було немало попрацювати над викривленням історичних подій та їх творців», «...бо добре їм відомо, що самостійницького духа українського народу як не вдалося вбити винищувальним загонам та дивізіям військ НКВД, тим більше не вдасться цього зробити брехнями та очорнюваннями» [5, с. 127, 138].

¹ У книзі відсутні посилання на авторство фотографій, зокрема, з похорону Степана Бандери. Нами було встановлено, що автором цих фотографій є Григорій Комаринський (13 березня 1921 – 3 жовтня 2019 рр.). Фотографії знаходяться в особистому родинному архіві його сина Богдана Комаринського.

Так само знахабнілі російські окупанти вісім років вводили в оману увесь світ, що «их там нет», а в Україні начебто йде громадянська війна.

Для порівняння методології фальсифікації злочинів ми обрали факти саме з історією «Нахтігаль», бо вона довгі роки після війни використовувалася радянською, а згодом російською пропагандою у тому числі і для розпалювання протистояння в українсько-польських стосунках, а вбивство Степана Бандери мало за мету викликати не лише міжнародний резонанс для компрометації західнонімецького уряду, а у першу чергу внести розкол в український національно-визвольний рух поза межами України, очорнити його в очах Заходу, роз'єднати самих українців. Вони й досі воюють зі Степаном Бандерою як з реально існуючою особою, намагаються «взяти живим» [18].

Останні заяви, а особливо дії найрозвиненіших країн західного світу у контексті всебічної допомоги Україні у війні проти РФ показують, що нарешті їхні лідери після кілька десятилітнього «сонного періоду» побачили політику подвійних стандартів, злочинну методологію рашистів. «Ми продовжуємо протидіяти російській стратегії дезінформації, яка свідомо маніпулює світовою – в тому числі російською – громадськістю з надією приховати провину російського режиму в цій війні», – йдеться у тексті документа, прийнятого за результатами зустрічі лідерів країн G7 8 травня 2022 року за участю Президента України В. Зеленського [19].

Путін і його генерали віддзеркалюють фашизм і тиранію 70-річної давнини, твердить міністр оборони Великої Британії Бен Воллес [20]. Складається враження, що воскрес неогітлер.

Висновки. Як бачимо, методи вигадкування та оприлюднення неправдивої інформації та методологія російської брехні мають давню традицію. Історичні паралелі між нацистським режимом Гітлера в період Другої світової війни і сучасною путінською Росією, відповідь на запитання, чи відрізняються їхні злочинні діяння, однозначно переконливо свідчать про відсутність такої різниці. Адже Буча, Маріуполь, Ірпінь та інші окуповані РФ міста і села на сході та півдні України показали справжню природу, масштаби і наслідки рашистського режиму в дії.

Станом на 26 травня 2022 року щодо РФ, представників її військово-політичного керівництва в період повномасштабного вторгнення на територію України (з 24 лютого 2022 р.) Генеральною прокуратурою України зареєстровано: 13 983 злочини агресії та воєнних злочинів; 6 538 злочинів проти національної безпеки, серед яких, зокрема, 967 – державна зрада; 837 – колабораційна діяльність [21].

Список використаних джерел

1. Тімоті Снайдер: «Ми маємо сказати це вголос. Росія – фашистська країна». *Електронний ресурс «Локальна історія»*. URL: <https://localhistory.org.ua/texts/statti/timoti-snaider-mi-maiemo-skazati-tse-vgholos-rosiia-fashistska-krayina/> (дата звернення: 15 травня 2022 р.).
2. Два миллиона украинцев должны быть денационализированы, то есть уничтожены. *Електронний ресурс «Цензор.нет»*. URL: https://censor.net/ru/video_news/3339879/dva_milliona_ukraintsev_doljny_byt_denatsifitsirovani_to_est_unichtojeny_deputat_gosdumy_rf_juravlev (дата звернення 15 травня 2022 р.).
3. Олександр Довженко. Щоденник, 1944 р.
4. Офіцинський Юрій. Сучасна російсько-українська війна (за матеріалами газети «The New York Times» 2013–2017 років. Ужгород: РІК – У, 2018. 312 с.).
5. Кальба М. «Нахтігаль» (Курінь ДУН) у світлі фактів і документів. Денвер: ЗСА, 1984. 159 с.
6. Верт Александр. Россия в войне 1941–1945. Авторизованный перевод с английского. Москва: Воениздат, 2001. 664 с., илл. Оригинал: Alexander Werth. RUSSIA AT WAR 1941–1945 OCR: Андриянов Петр (assaur1(\$))gambler.ru, 2002 г.
7. Через 80 років «катинська брехня» все ще продовжує жити у Росії. *Електронний ресурс «Радіо свобода»*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30472633.html> (дата звернення 15 травня 2022 р.).
8. *Електронний ресурс «Радіо свобода»*. URL: <https://www.radiosvoboda.org> (дата звернення 06 квітня 2022 р.).
9. Завтра продовжиться евакуація мирних мешканців Маріуполя: названо час і місце збору. *Електронний ресурс «Телеканал «Прямий»*. URL: <https://prm.ua/zavtra-prodovzhytsia-evakuatsiia-myrnykh-meshkantsiv-mariupolia-nazvano-chas-i-mistse-zboru/#:~:text=%D0...> (дата звернення: 15 травня 2022 р.).
10. Ричард Стоун. Ukraine's mounting death toll includes a growing number of researches / "Science". *Електронний ресурс «Science»*. URL: <https://www.science.org/content/article/ukraine-s-mounting-death-toll-includes-growing-number-researchers> (дата звернення: 22 квітня 2022 р.).
11. Нардеп Ольга Василевська-Смаглюк: Було знайдено документи на кшталт «записок бравых российских солдат». Серед них – багато доповідних записок з приводу Православної Церкви України. *Електронний*

- ресурс «*Цензор.нет*». URL: https://censor.net/ua/resonance/3337697/nardep_olga_vasylevskasmaglyuk_bulo_znayideno_dokumenty_na_kshtalt_zapysok_bravh_rossyyiskyh_soldat (дата звернення: 15 травня 2022 р.).
12. *Електронний ресурс «Реальний Київ»*. URL: [//t.me/kiereal.121507](https://t.me/kiereal.121507) (дата звернення: 15 травня 2022 р.).
 13. *Електронний ресурс «Укрінформ»*. URL: <https://www.ukrinform.ua/> (дата звернення: 11 травня 2022 р.).
 14. У Новоайдарі знайшли вбитим місцевого колаборанта Шароградського, – ГУР МО. *Електронний ресурс «Цензор.нет»*. URL: https://censor.net/ua/news/3337652/u_novoayidari_znayishly_vbytyum_mistsevogo_kolaboranta_sharogradskogo_gur_mo (дата звернення: 11 травня 2022 р.).
 15. Ярослав Стецько. 30 червня 1941. Торонто, Лондон. 1967. 465 с.
 16. Киричук Юрій. Український національний рух 40–50-х років ХХ століття: ідеологія та практика. Львів: Добра справа, 2003. 464 с.
 17. Московські вбивці *Бандери перед судом*: зб. матеріалів / за ред. Данила Чайковського. Мюнхен, 1965. 695 с., збірка фотографій після с. 695.
 18. В'ятрович В. Чому Росія досі боїться Бандеру? // Архів ОУН. Українська Інформаційна Служба. Лондон. URL: [oua.info/publications/16](https://www.oua.info/publications/16). (дата звернення: 11 травня 2022 р.).
 19. «Путін не має виграти війну: підсумки історичної зустрічі лідерів країн «Великої сімки» 8 травня 2022 року. URL: <https://www.dw.com/>lidery-g7-putin...> (дата звернення: 11 травня 2022 р.).
 20. «Путін та його генерали віддзеркалюють фашизм і тиранію» – Міноборони Великої Британії. *Електронний ресурс «ТСН»*. URL: <https://tsn.ua/ato/putin-ta-yogo-generalividdzerkalyuyut-fashizm-i-tiraniyu-minoboroni-velikoyi-britaniyi-2057179.html> (дата звернення 11 травня 2022 р.).
 21. *Електронний ресурс «Офіс Генерального прокурора»*. URL: <https://www.gp.gov.ua/> (дата звернення 26 травня 2022 р.).

References

1. *Elektronniy resurs «Lokalna IstorIya»*. Stattiya na temu: TimotI Snayder: “Mi maEmo skazati tse vgosol. RosIya – fashistska krayina”. URL: <https://localhistory.org.ua/texts/statti/timoti-snaider-mi-maemo-skazati-tse-vgosol-rosiia-fashistska-krayina/> [ukr].
2. *Elektronniy resurs «Tsenzor.net»*. Stattiya na temu: «Dva milliona ukraintsev dolzhnyi byit denatsionalizirovani, to est unichtozheni». URL: https://censor.net/ru/video_news/3339879/dva_milliona_ukraintsev_doljny_byit_denatsifitsirovani_to_est_unichtojeny_deputat_gosdumy_rf_juravlev [ukr].
3. Oleksandr Dovzhenko. Schodennik, 1944 r [ukr].
4. Ofitsinskiy YurIy. Suchasna roslysko-ukraYinska vlyna (za materIalami gazetI “The New York Times” 2013 – 2017 rokIv. Uzhgorod: RIK – U, 2018. 312 s.) [ukr].
5. Kalba M. «NahtIGal» /KurIn DUN/ u svItI dokumentIv I faktIv. Denver: ZSA, 1984. – 159 s.
6. Vert Aleksandr Rossiya v voyne 1941–1945. Avtorizovannyiy perevod s angliyskogo. Moskva: Voenizdat, 2001. 664 s., ill. Original: Alexander Werth. RUSSIA AT WAR 1941-1945 OCR: Andriyanov Petr (assaur1(\$) rambler.ru), 2002 g [ukr].
7. *Elektronniy resurs «Radlo svoboda»* Stattiya na temu: Cherez 80 rokIv «katinska brehnyia» vse sche prodovzhuE zhitI u RosIYi. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30472633.html> [ukr].
8. *Elektronniy resurs «Radlo svoboda»*. URL: <https://www.radiosvoboda.org> [ukr].
9. *Elektronniy resurs «Telekanal «Pryamiy»*. Stattiya na temu: Zavtra prodovzhitsya evakuatsIya mirnih meshkantsIv MarIupolya: nazvano chas I mIstse zboru. URL: [https://prm.ua/zavtra-prodovzhitsya-evakuatsiia-myrynykh-meshkantsiv-mariupolia-nazvano-chas-i-mistse-zboru/#:~:text=Tim chasom, bIlya MarIupolya u,rosIyan v BuchI na KiYivschinI](https://prm.ua/zavtra-prodovzhitsya-evakuatsiia-myrynykh-meshkantsiv-mariupolia-nazvano-chas-i-mistse-zboru/#:~:text=Tim%20chasom,bIlya%20MarIupolya%20u,rosIyan%20v%20BuchI%20na%20KiYivschinI) [ukr].
10. *Elektronniy resurs «Science»*. Stattiya na temu: Richard Stoun. Ukraine’s mounting death toll includes a growing number of researchers / “Science”. URL: <https://www.science.org/content/article/ukraine-s-mounting-death-toll-includes-growing-number-researchers> [ukr].
11. *Elektronniy resurs «Tsenzor.net»*. Stattiya na temu: Nardep Olga Vasilevska-Smaglyuk: Bulo znaydeno dokumenti na kshtalt “zapisok bravyyih rossiyskih soldat”. Sered nih – bagato dopovIdnih zapisok z privodu PravoslavnoYi Tserkvi Ukrayini. URL: https://censor.net/ua/resonance/3337697/nardep_olga_vasylevskasmaglyuk_bulo_znayideno_dokumenty_na_kshtalt_zapysok_bravh_rossyyiskyh_soldat [ukr].
12. *Elektronniy resurs «Realniy KiYiv»*. URL: [// t.me/kiereal.121507](https://t.me/kiereal.121507) [ukr].
13. *Elektronniy resurs «UkrInform»*. URL: <https://www.ukrinform.ua/> [ukr].
14. *Elektronniy resurs «Tsenzor.net»*. Stattiya na temu: U NovoaydarI znayshli vbitim mIstsevogo kolaboranta Sharogradskogo, – GUR MO. URL: https://censor.net/ua/news/3337652/u_novoayidari_znayishly_vbytyum_mistsevogo_kolaboranta_sharogradskogo_gur_mo [ukr].
15. Yaroslav Stetsko. 30 chervnya 1941. – Toronto, London. 1967. – 465 stor [ukr].
16. Kirichuk YurIy. UkraYinskiy natsIonalniy ruh 40-h – 50-h rokIv XX stolIttya: IdeologIya ta praktika. Lviv: Dobra sprava, 2003. 464 s. [ukr].

17. *Moskovskii vbiytsi Banderi pered sudom: zbirka materlaliv / za red. Danila Chaykovskogo*. Myunhen, 1965. 695 s., zbirka fotografy pilsya s. 695 [ukr].
18. V'yatrovich V. Chomu Rosiya dosl bo Yitsya Banderu? // Arhiv OUN. UkraYinska InformatsYna Sluzhba – London. URL: ounis.info/publikations/16 [ukr].
19. «PutIn ne maE vigrati vYnu: pIdsumki IstorichnoYi zustrIchi IlderIv kraYin «VelikoYi sImki» 8 travnya 2022 roku. URL: <http://www.dw.com>. >lidery – g7 – put [ukr].
20. *Elektronniy resurs «TSN»*. Statya na temu: “PutIn ta yogo generali vIddzerkalyuyut fashizm I tiranIyu” – mInoboroni VelikoYi BritanIYi. URL: <https://tsn.ua/ato/putin-ta-yogo-generalividdzerkalyuyut-fashizm-i-tiraniyu-minoboroni-velikoyi-britaniyi-2057179.html> [ukr].
21. *Elektronniy resurs «Ofis Generalnogo prokurora»*. URL: <https://www.gp.gov.ua/> [ukr].

Андрусишин Б. І., Токарчук О. В. Воєнні злочини Росії проти України і спроби їх приховати (1939–2022 рр.): порівняльний аналіз

У статті здійснено порівняльний аналіз методології приховування воєнних злочинів, здійснених РФ проти України від початку Другої світової війни до сьогоднішньої російсько-української війни (з 2014 р.), що триває; показати подібність дій нацистського режиму Гітлера та рашистського режиму Путіна у боротьбі проти українського національно-визвольного руху та його очільників у загальноєвропейському контексті.

Агресія РФ проти України проявляється у застосуванні збройної сили проти суверенітету, територіальної недоторканності, політичної незалежності України. Воєнні злочини, вчинені представниками влади РФ, керівництвом її збройних сил, регулярним військом та військовими підрозділами, формально не підпорядкованими керівництву збройних сил за чинним законодавством.

Методи вигадування та оприлюднення неправдивої інформації та методологія російської брехні мають давню традицію. Історичні паралелі між нацистським режимом Гітлера в період Другої світової війни і сучасною путінською Росією, відповідь на запитання, чи відрізняються їхні злочинні діяння, однозначно переконливо свідчать про відсутність такої різниці. Адже Буча, Маріуполь, Ірпін та інші окуповані Росією міста і села на сході та півдні України показали справжню природу, масштаби і наслідки рашистського режиму в дії.

Ключові слова: український національно-визвольний рух, нацизм, рашизм, воєнні злочини, Друга світова війна, російсько-українська війна (з 2014 р.).

Andrusishin B. I., Tokarchuk O. V. Russia's war crimes against Ukraine and attempts to conceal them (1939–2022): comparative analysis

The article provides a comparative analysis of the methodology for concealing war crimes committed by Russia against Ukraine from the beginning of World War II to the current Russian-Ukrainian war (since 2014); show the similarity of the actions of the Nazi regime of Hitler and the racist regime of Putin in the struggle against the Ukrainian national liberation movement and its leaders in the European context.

The beginning of Russia's unprovoked war against Ukraine, the horrific atrocities of the Russian army in Bucha, Irpin, Borodyanka, Mariupol and other cities and villages of our country, uncovered in racist areas, confirmed that nothing had changed from Stalin's punitive occupiers. times, and in many cases it became even more inhumane and cruel, surpassing the atrocities of the Nazis during World War II.

The mass atrocities of the Russian military against civilians, especially women and children, the destruction of maternity hospitals, kindergartens, schools, hospitals, and cultural institutions surpassed the Nazi atrocities of the Nazis during World War II. Today, Russia has acted as a Nazi aggressor not only against Ukraine, but also against the entire Western world. At the same time, the Russian leadership is trying to cover up the traces of their crimes, or shift the blame on the Ukrainians themselves, as in previous years on the Poles, Germans, Finns and others.

The aggression of the Russian Federation against Ukraine is manifested in the use of armed force against the sovereignty, territorial integrity, and political independence of Ukraine. War crimes were committed by representatives of the authorities of the Russian Federation, the leadership of its armed forces, regular troops and military units that are not formally subordinate to the leadership of the armed forces under current law.

Methods of fabricating and disclosing false information and the methodology of Russian lies have a long tradition. The historical parallels between Hitler's Nazi regime during World War II and modern-day Putin's Russia, and the answer to the question of whether their crimes are different, clearly show that there is no such difference. After all, Bucha, Mariupol, Irpin and other Russian-occupied towns and villages in eastern and southern Ukraine have shown the true nature, scale and consequences of the racist regime in action.

Key words: Ukrainian national liberation movement, Nazism, racism, war crimes, World War II, Russian-Ukrainian war (since 2014).

DOI: 10.33663/2524-017X-2022-13-6